

Piotr Olechowski

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Instytut Strat Wojennych im. Jana Karskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0003-4108-2682

Przegląd współczesnych ukraińskich rozpraw naukowych, dotyczących kwestii religijnych na obszarze Wołynia w XX wieku

Słowa kluczowe

Polacy na Wschodzie, ZSRR, Kościół rzymskokatolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Wołyń, religia

Streszczenie

Tekst poświęcony został analizie zawartości dwóch rozpraw naukowych, obronionych w 2024 roku na Wołyńskim Narodowym Uniwersytecie im. Lesi Ukrainki w Łucku. Obie prace dotyczą zagadnień religijnych w odniesieniu do ziemi wołyńskiej. Ich autorzy podjęli się opracowania historii działalności Kościoła prawosławnego w okresie międzywojennym oraz aktywności duszpasterskiej księży rzymskokatolickich w latach 1939–1991. Dokonana w artykule analiza zawartości obu dysertacji, wraz z podaniem dostępu do ich pełnej treści w zasobach internetowych, ma na celu umożliwienie polskim historykom, zajmującym się historią Wołynia w XX stuleciu, poznanie najnowszych ustaleń badaczy ukraińskich we wskazanym zakresie.

Uwagi wstępne

Historia Wołynia w polskiej historiografii jednoznacznie kojarzy się ze zbrodnią ludobójstwa, dokonaną przez ukraińskich nacjionali-

stów na Polakach w latach czterdziestych XX wieku. Niemniej, dzieje tej krainy geograficznej obfitują także w wiele innych, niezwykle interesujących elementów, wśród których istotne miejsce zajmują zagadnienia religijne. Oczywistym jest, że na obszarze Wołynia zdecydowaną większość stanowiła ludność ukraińska, wyznająca prawosławie. Rzymskich katolików (Polaków) zamieszkiwało tam zaledwie kilkanaście procent. Taka sytuacja niewątpliwie powodowała rozwój lokalnej specyfiki narodowo-religijnej, jakże odmiennej od występującej choćby na sąsiednich ziemiach Galicji Wschodniej, gdzie na prowincji również dominowała ludność ukraińska, wyznająca jednak przede wszystkim katolicyzm w obrządku wschodnim.

W każdym razie, choć oficjalnie (pod względem jurysdykcji) od połowy lat dwudziestych XX wieku struktura prawosławna na Wołyniu podlegała polskiej hierarchii tegoż wyznania (Polskiemu Autokefalicznemu Kościołowi Prawosławnemu), to jednak wciąż w znacznej mierze wewnątrz niej szerzyły się wpływy moskiewskie. Oczywistym jest, że taka sytuacja nie sprzyjała należytej i pożądanej przez polskie władze integracji miejscowej ludności z II Rzeczpospolitą – państwem, którego mieszkańcy Wołynia byli obywatelami w okresie międzywojennym.

Natomiast struktura Kościoła rzymskokatolickiego na Wołyniu, choć całkiem dobrze rozbudowana, nie obejmowała zbyt wielkiej liczby wiernych. Ówczesna diecezja łucka liczyła bowiem zaledwie 164 parafie, zamieszkałe przez 400 tys. wiernych obrządku łacińskiego, którym posługiwało 260 księży. Dane te dość wiernie oddają sytuację narodowościową na Wołyniu, zamieszkałym w 1939 roku przez ponad dwa miliony osób (niespełna 20% ogółu było rzymskimi katolikami, a więc Polakami)¹.

Oba powyższe zagadnienia badawcze stały się w ostatnim czasie przedmiotem dociekań dwójki historyków związanych z Wołyńskim Narodowym Uniwersytetem im. Lesi Ukrainki w Łucku. Pomimo trwającej wojny Ukrainy z Rosją, w pierwszej połowie 2024 roku na tamtejszym Wydziale Historii, Politologii i Bezpieczeństwa Narodowego odbyły się publiczne obrony rozpraw doktorskich, poświęconych właśnie kwestiom religijnym na Wołyniu w XX stuleciu. Autorem pierwszej z nich był ks. Paweł Chomiak – proboszcz

¹ *Diecezja łucka w latach 1939–1945. Sprawozdanie ks. Jana Szycha*, oprac. M. Dębowska, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków 2018, s. 15.

rzymskokatolickiej katedry pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła w Łucku, którego praca dotyczyła działalności łacińskiego duchowieństwa na obszarze archidiecezji lwowskiej oraz diecezji łuckiej w latach 1939–1991. Natomiast druga rozprawa, autorstwa Inny Nerody, poświęcona została całościowemu ujęciu działalności Kościoła prawosławnego w ówczesnym województwie wołyńskim w latach 1921–1939.

Kościół prawosławny na Wołyniu w latach 1921–1939

Zachowując kolejność chronologiczną, jako pierwszą postanowiłem przeanalizować rozprawę doktorską I. Nerody, przygotowaną pod kierunkiem doskonale znanego w Polsce prof. Mykoły Kuczerepy². Maszynopis dysertacji liczy w sumie 280 stron, zaś jej strukturę tworzą cztery rozdziały, uzupełnione o wstęp, wykaz skrótów, streszczenie, bibliografię, wnioski oraz dodatki.

W rozdziale pierwszym Autorka scharakteryzowała dotychczasową historiografię po obu stronach polsko-ukraińskiej granicy, a także bazę źródłową oraz przyjętą przez siebie metodologię badawczą. Chociaż wykaz wykorzystanych w rozprawie dokumentów oraz publikacji jest dość pokaźny (niemal 400 pozycji), to jednak zdecydowanym utrudnieniem jest brak przejrzystego podziału bibliografii na materiały archiwalne, prasowe oraz opracowania i źródła internetowe³. W ten sposób odbiorca traci możliwość szybkiej analizy, dotyczącej zawartości całości wykorzystanej bibliografii, którą najłatwiej przeprowadzić, mając do czynienia właśnie ze wskazanym wyżej podziałem. Mimo wszystko, warto odnotować, że Autorka wykorzystwała dokumenty zgromadzone w warszawskim Archiwum Akt Nowych i Centralnym Archiwum Wojskowym oraz kijowskim Centralnym Archiwum Organizacji Społecznych Ukrainy, a także – co zrozumiałe – w Państwowym Archiwum Obwodu Wołyńskiego w Łucku, Państwowym Archiwum Obwodu Rówieńskiego oraz Państwowym Archiwum Obwodu Tarnopolskiego. Ponadto I. Neroda sięgnęła do zawartości kilku tytułów prasowych, a także dokumentacji opublikowanej w formie wyboru materiałów źródłowych.

² I.Ю. Нерода, *Дисертація Православна Церква у волинському воєводстві (1921–1939 рр.)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Луцьк 2024, сс. 280, https://chtyvo.org.ua/authors/Neroda_Inna/Pravoslavna_tserkva_u_Volynskomu_voievodstvi_19211939_rr/ [dostęp: 16.07.2024].

³ Ibidem, s. 213.

Interesująco wyglądają zapisy dotyczące przyjętej metodologii badawczej, w których Autorka uzasadnia nie tylko własny tok rozumowania, ale wyjaśnia także wiele istotnych pojęć dotyczących struktur prawosławnych i kościelnych. Czyni to również w nawiązaniu do przyznanego w 2019 roku Ukraińskiemu Kościołowi Prawosławnemu „Tomosu”, a więc decyzji patriarchy Konstantynopola w sprawie autokefalii (w praktyce niezależności od struktur moskiewskich)⁴. Ma to istotne znaczenie, gdyż mimo upływu ponad pięciu lat, zaprowadzone wówczas zmiany nadal nie zawsze są należycie rozumiane przez odbiorców nie tylko ukraińskich (a zwłaszcza zachodnich, w tym polskich). Taki stan rzeczy wynika oczywiście z wieloletniego rozbicia ukraińskiego prawosławia, po ustanowieniu niepodległości tego państwa w 1991 roku, bowiem do niedawna na Ukrainie istniały aż trzy odłamy tego wyznania, co często powodowało rozmaite nieporozumienia, a nawet kłótnie z użyciem przemocy.

W rozdziale drugim I. Neroda przedstawiła stosunki między polską władzą cywilną a strukturami Kościoła prawosławnego w okresie międzywojennym, w odniesieniu nie tylko do terytorium Wołynia. Wyraźną granicą było w tym zakresie uzyskanie w 1924 roku autokefalii przez polskie prawosławie, co (przynajmniej teoretycznie) oznaczać miało pełną niezależność od struktur moskiewskich czy kijowskich. Właśnie bowiem nad Dnieprem dość mocno protestowano w tym czasie przeciwko wydzieleniu polskiego prawosławia, które naturalnie uważane było za sferę wpływów hierarchów rosyjskich i (w mniejszym stopniu) ukraińskich⁵. Bardzo ciekawie i wyczerpująco Autorka zaprezentowała także próby polskich urzędników zmierzające do całkowitej polonizacji prawosławia. W ówczesnych założeniach miało to dotyczyć zarówno struktur kościelnych tego wyznania, jak również (a może przede wszystkim) jego wiernych, będących w zdecydowanej większości nie-Polakami. Punktem zwrotnym miało być, forsowane przez władze cywilne, przyjęcie kalendarza gregoriańskiego w odniesieniu do obchodów najważniejszych świąt religijnych. To jednak nie nastąpiło, gdyż wyznawcy prawosławia w II Rzeczypospolitej pozostali przy kalendarzu juliańskim⁶. W ówczesnej rzeczywistości nie było również żadnych

⁴ Ibidem, s. 63–65.

⁵ Ibidem, s. 89–91.

⁶ Ibidem, s. 96.

szans na podjęcie próby polonizacji liturgii, co wynikało nie tyle z odmiennej narodowości wiernych, ale przede wszystkim (zwłaszcza na głębokiej prowincji) z często całkowitego braku znajomości języka polskiego. W tej części dysertacji Autorka przeanalizowała również kwestie dotyczące prawnej regulacji funkcjonowania Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w państwowych przepisach. Choć ostatecznie udało się zakończyć ten proces połowicznym sukcesem, to jednak w opinii I. Nerody, władza cywilna zyskała w ten sposób możliwość kontroli wewnętrznych spraw polskich struktur prawosławnych⁷.

Trzecia część rozprawy dotyczy już w znacznej mierze przedmiotowego obszaru (Wołyń). Tamtejsi wierni, po uzyskaniu autokefalii, zaczęli czynić starania o powszechną ukrainizację prawosławia. W ten sposób chcieli stworzyć mocne poczucie przynależności nie tylko religijnej, ale i narodowej do konkretnych parafii. Pozwoliłoby to nie tylko na wyraźne odróżnienie od Kościoła rzymskokatolickiego, który w naturalny sposób utożsamiany był wówczas z żywiołem polskim, ale także na pewien wyraz niezależności od władzy cywilnej. Działania te zyskały poparcie posłów i senatorów II RP narodowości ukraińskiej, którzy widzieli w nich jedną z niewielu szans (oprócz szkolnictwa powszechnego) na zachowanie własnej tożsamości. Stąd też, opór wobec polonizacji był dość znaczący, zwłaszcza gdy w drugiej połowie lat trzydziestych XX wieku władza cywilna zaczęła domagać się wprowadzenia języka polskiego do liturgii oraz głoszonych kazań⁸. Autorka dość szczegółowo przedstawiła plany nowego wojewody wołyńskiego Aleksandra Haukego-Nowaka, który zamierzał wymusić zastopowanie ukrainizacji tamtejszego prawosławia, a następnie jego całkowitą depolityzację. W założeniu miało to przynieść powolną polonizację, zwłaszcza ludności wiejskiej, co jednak nie nastąpiło na skutek wybuchu II wojny światowej⁹.

W czwartym rozdziale I. Neroda przedstawiała próby dialogu między hierarchią rzymskokatolicką i prawosławną (forsowaną przez Watykan „neounię”), a także rewindykację obiektów religijnych oraz przejście samych wiernych. Działania te Autorka odczytała jako celowe, zmierzające do znacznego ograniczenia wpływu duchownych prawosławnych na wiejską ludność Wołyń. Rozgraniczyła jednak

⁷ Ibidem, s. 119.

⁸ Ibidem, s. 152.

⁹ Ibidem, s. 161.

akcje inspirowane z zewnątrz (z Watykanu), jaką była „neunia”, która nie znalazła szerszego poparcia u polskich władz cywilnych, stąd też nie odniosła wielu sukcesów. Inaczej miało być natomiast w przypadku działań podejmowanych przez kolejne polskie rządy, zmierzające do przejmowania dusz oraz rewindykacji świątyń prawosławnych przez struktury rzymskokatolickie. Zdaniem Autorki, osiągnięto wówczas jednak efekt odwrotny do zamierzonego, gdyż tego rodzaju inicjatywy jeszcze bardziej spajały miejscową ludność ukraińską z parafiami prawosławnymi, które jednoczyły i konsolidowały nawet nieświadomych pod względem narodowym chłopów wołyńskich¹⁰.

Do podobnych wniosków I. Neroda doszła również w zakończeniu dysertacji, gdzie mocno podkreśliła, że na zdecydowanie prawosławnym (ponad milion wiernych lub 75% ogółu mieszkańców regionu) Wołyniu, poczucie przynależności do własnej parafii wzmacniało u ludności ukraińskiej odrębność narodową. Tym samym, wszelkie próby podejmowane przez władze cywilne w zakresie polonizacji liturgii czy działalności duszpasterskiej skazane były na niepowodzenie, a dodatkowo zwiększały niechęć miejscowej ludności do II RP¹¹.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że rozprawa Inny Nerody jest opracowaniem niezwykle interesującym, gdyż należycie ukazuje nie tylko funkcjonowanie struktur prawosławnych na Wołyniu w latach międzywojennych, ale także silne poczucie całkowitej (religijnej, narodowej, kulturowej, społecznej, itp.) odmienności wiernych od mieszkańców innego wyznania (w domyśle: rzymskokatolickiego). W przypadku specyficznego obszaru, jakim niewątpliwie od wielu wieków był Wołyń, w okresie II Rzeczypospolitej podziały te w żaden sposób nie zostały zmniejszone, lecz jeszcze bardziej przybrały na sile. Dlatego też, lektura powyższej dysertacji powinna być obowiązkowa dla wszystkich polskich badaczy, zajmujących się kwestiami mniejszości narodowych i wyznaniowych w okresie międzywojennym. Powinni do niej sięgnąć również historycy podejmujący coraz bardziej popularną ostatnio tematykę związaną z obszarem województw południowo-wschodnich II RP.

Aktywność księży rzymskokatolickich w latach 1939–1991

O ile w polskiej historiografii napisano już całkiem sporo na temat działalności Kościoła rzymskokatolickiego w ZSRR po II wojnie

¹⁰ Ibidem, s. 204.

¹¹ Ibidem, s. 211–212.

światowej, to wśród badaczy ukraińskich tematyka ta nie była dotąd przedmiotem szerszych analiz badawczych. W dużej mierze wynika to zapewne z traktowania jeszcze do niedawna przez tamtejsze społeczeństwo obrządku łacińskiego jako „polskiego” (a więc „obcego”). Obecnie jednak, od kilkunastu już lat, sytuacja ta uległa wyraźnej zmianie, na skutek wprowadzenia do liturgii (a przede wszystkim pracy duszpasterskiej) języka ukraińskiego. Warto jednak, aby tamtejsza historiografia wzbogaciła się o opracowania poświęcone obrządkowi łacińskiemu w najtrudniejszych dla niego czasach po II wojnie światowej. Tego rodzaju szansą jest analizowana dysertacja, dotycząca aktywności rzymskokatolickich duszpasterzy z terenu dawnej diecezji łuckiej i archidiecezji lwowskiej w latach 1939–1991, autorstwa ks. Pawła Chomiaka¹², przygotowana pod kierunkiem prof. Ludmiły Strilczuk. Rozprawa liczy 338 stron, zaś jej strukturę tworzą cztery rozdziały, uzupełnione o wstęp, wnioski, bibliografię oraz kilkadziesiąt stron różnego rodzaju dodatków.

Pierwsza część dysertacji poświęcona została zagadnieniom o charakterze metodologicznym, historiograficznym i bibliograficznym. Ze zrozumiałych względów, wskazanych wyżej, przy omawianiu dotychczasowego stanu badań, w zdecydowanej większości dominują prace polskich historyków. Imponuje natomiast zestawienie wykorzystanych materiałów źródłowych, gdyż Autor sięgnął po dokumenty zdeponowane w ponad 20 archiwach na terenie czterech państw (Polski, Ukrainy, Łotwy i Włoch). Co istotne, w sposób prawidłowy (pełny) podał w wykazie bibliograficznym ich nazwy, numerację oraz możliwie jak najbardziej szczegółowy opis, co znacznie ułatwia dotarcie do tych materiałów innym historykom¹³.

Rozdział drugi dotyczy warunków działalności rzymskokatolickich duszpasterzy w czasie II wojny światowej. Autor dokonał w nim analizy przemian zachodzących w strukturach kościelnych, wymuszonych polityką obu okupantów, a także omówił kwestie represji w stosunku do księży, a co za tym idzie, strat osobowych Kościoła obrządku łacińskiego. Można więc zapoznać się z wieloma

¹² П.П. Хом'як, *Дисертація Римо-католицьке духовенство львівської та луцької дієцезій 1939–1991 рр: особливості діяльності*, Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Луцьк 2024, сс. 338, https://chtyvo.org.ua/authors/Khomiak_Pavlo/Rymo-katolytske_dukhovenstvo_Lvivskoi_ta_Lutskoi_diietsezii_1939__1991_rr_osoblyvosti_diialnosti/ [dostęp: 16.08.2024].

¹³ Ibidem, s. 213.

przykładami konkretnych śledztw kryminalnych, toczonych przeciwko duchownym rzymskokatolickim przez radzieckie organa bezpieczeństwa państwowego, zwieńczonych najczęściej śmiercią lub wieloletnim zesłaniem. P. Chomiak nie unika przy tym omówienia kwestii mordów księży obrządku łacińskiego z rąk Ukraińskiej Powstańczej Armii oraz niemieckiego okupanta¹⁴.

W trzecim rozdziale Autor analizuje kolejne dwie dekady działalności duchowieństwa rzymskokatolickiego na terenie byłych już struktur diecezjalnych. Przyjęta cezura (1944–1964) wynika z jednej strony z „ponownego wyzwolenia” obszaru Wołynia i ziemi lwowskiej przez Armię Czerwoną latem 1944 roku, z drugiej natomiast oznacza koniec epoki Nikity Chruszczowa, związany z objęciem pełni władzy w Związku Radzieckim przez Leonida Breżniewa. W narracji rozdziału zastosowano podział na ziemie dawnej archidiecezji lwowskiej oraz diecezji łuckiej. Zgodnie z przyjętymi założeniami, treść poświęcona została przede wszystkim aktywności duszpasterzy, stąd też zrozumiałym jest, że w znacznym stopniu dotyczy księży posługujących na ziemi lwowskiej, gdyż było ich tam po prostu więcej. W kontekście Łucka i dawnej diecezji wołyńskiej warto zauważyć, że po śmierci ks. Jana Rutkowskiego w 1954 roku na tym terenie nie było już żadnego duchownego sprawującego stałą opiekę duszpasterską nad wiernymi (tylko okresowo pojawiał się tam o. Serafin Kaszuba, znany jako „Włóczęga Boży”). O skali wyjazdów innych księży w latach II wojny światowej dobitnie świadczy fakt, że mogiła ks. J. Rutkowskiego jest do dziś jedynym grobem duchownego obrządku łacińskiego na cmentarzu w Łucku¹⁵.

Czwarty rozdział dysertacji Autor poświęcił działalności księży w latach 1965–1991. Układ tej części jest zbliżony do poprzedniej (podział na Wołyń i ziemię lwowską), jednakże – zgodnie z końcową cezurą – uzupełniono go o kwestie dotyczące odrodzenia struktur i poszczególnych parafii na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Co istotne, P. Chomiak przeanalizował w nim również oficjalne zapisy radzieckiej konstytucji, które gwarantowały swobodę religijną wszystkim obywatelom. W praktyce jednak egzekwowano je w sposób zgoła odmienny, szczególnie na terenie dawnej diecezji łuckiej, gdzie wszelkie próby wznowienia działalności religijnej były natychmiast tłumione przez struktury

¹⁴ Ibidem, s. 113.

¹⁵ Ibidem, s. 157–158.

władzy świeckiej. Nie pozwoliło to nie tylko na utrzymanie dawnych tradycji, ale przede wszystkim na zachowanie wiary wśród nowych pokoleń mieszkańców Wołynia. Stąd też, nawet w warunkach niepodległej już Ukrainy, diecezja łucka wznowiła swą działalność dopiero w 1996 roku (czyli pięć lat po odrodzeniu w 1991 roku archidiecezji lwowskiej)¹⁶. W kontekście ostatniego rozdziału warto dodać, że Autor przeanalizował w nim także wiele kwestii wynikających z ówczesnego radzieckiego (a z czasem już ukraińskiego) prawodawstwa w zakresie zwrotu obiektów kultu religijnego prawowitym właścicielom, u schyłku istnienia ZSRR.

We wnioskach Paweł Chomiak zauważył, iż cechą charakterystyczną działalności Kościoła rzymskokatolickiego w analizowanych ramach chronologicznych była niemal całkowita utrata dawnych obiektów (świątyń, klasztorów, plebanii), spadek liczby wiernych oraz zaledwie kilku duchownych, pozostałych na tym obszarze po II wojnie światowej. Mimo to, przez kilkadziesiąt lat przynależności do ZSRR udało się utrzymać skromny stan posiadania, który stanowił podstawę do odrodzenia struktur parafialnych i diecezjalnych już u progu ukraińskiej niepodległości¹⁷.

W kontekście wspomnianych wcześniej zamieszczonych na końcu pracy różnego rodzaju dodatków, warto zauważyć, że zawierają one wiele niezwykle interesujących danych. Są to bowiem nie tylko krótkie notki biograficzne poszczególnych duchownych, ale także wykazy utraconych obiektów kultu religijnego wraz z podaniem ich nowego przeznaczenia, czy wreszcie dawny podział dekanalny na tle powojennej rzeczywistości. Pozwala to nie tylko raz jeszcze zapoznać się ze skalą poniesionych strat, ale także pracy, którą trzeba było wykonać w kontekście odbudowy po kilkadziesięciu latach – w przypadku dawnej diecezji łuckiej, praca ta zaczynała się niemal od zera.

Treść dysertacji ks. Pawła Chomiaka powinna zainteresować również polskich historyków, zajmujących się nie tylko dziejami Kościoła rzymskokatolickiego na analizowanym obszarze po II wojnie światowej. Wiele istotnych informacji znajdują w niej także badacze szeroko pojętej sowietyzacji, która w tymże okresie polegała w znacznej mierze na wykorzenieniu dotychczasowej tradycji religijnej, na rzecz utworzenia nowego modelu społeczeństwa – człowieka radzieckiego.

¹⁶ Ibidem, s. 192.

¹⁷ Ibidem, s. 210–211.

Podsumowanie

Analizując treść powyższych dysertacji, można dojść do wniosku, że kwestie religijne na specyficznym obszarze Wołynia nadal pozostawiają wiele nieodkrytych kart, czekających na kolejne pokolenia badaczy. Uwagę zwraca również fakt, że zamieszkujący w dzisiejszym Łucku historycy skupiają się nie tylko na działalności struktur Kościoła prawosławnego (do dziś posiadającego najwięcej wiernych na tym obszarze), ale także obrządku łacińskiego. Tego rodzaju zestawienie świadczy niewątpliwie o dawnej (obecnie już w znacznie mniejszym wymiarze) wielokulturowości regionu. Pozostaje zatem mieć nadzieję, że mimo trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej, praca badawcza nad zagadnieniami z zakresu historii dawnej Rzeczypospolitej będzie kontynuowana.

Piotr Olechowski

Bibliografia

Niepublikowane maszynopisy rozpraw doktorskich

Нерода Інна Юрійвна, *Дисертація Православна Церква у волинському воєводстві (1921–1939 рр.)*, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Луцьк 2024, сс. 280, https://chtyvo.org.ua/authors/Neroda_Inna/Pravoslavna_tserkva_u_Volynskomu_voievodstvi_19211939_rr/ [dostęp: 16.07.2024].

Хом'як Павло Павлович, *Дисертація Римо-католицьке духовенство львівської та луцької дієцезій 1939–1991 рр: особливості діяльності*, Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису, Луцьк 2024, сс. 338, https://chtyvo.org.ua/authors/Khomiak_Pavlo/Rymo-katolytske_dukhovenstvo_Lvivskoi_ta_Lutskoi_diietsezii_1939__1991_rr_osoblyvosti_diialnosti/ [dostęp: 16.08.2024].

Źródła drukowane

Diecezja łucka w latach 1939–1945. Sprawozdanie ks. Jana Szyscha, oprac. M. Dębowska, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, Kraków 2018.

A Review of Contemporary Ukrainian Dissertations on Religious Issues in the Volhynia Region in the 20th Century

Keywords

Poles in the East, USSR, Roman Catholic Church, Polish Autocephalous Orthodox Church, Volhynia, religion

Summary

The text is devoted to analysing the content of two dissertations, defended in 2024 at Lesya Ukrainka Volyn National University in Lutsk. Both works deal with religious issues in the Volhynia region. Their authors undertook to trace the history of activities of the Orthodox Church in the interwar period as well as preaching activities of Roman Catholic priests in 1939-1991. The analysis of the two dissertations made in this article, along with access to their full content in Internet resources, is intended to enable Polish historians dealing with the history of Volhynia in the 20th century to learn about the latest findings of Ukrainian researchers in the indicated area.

Ein Überblick über zeitgenössische ukrainische wissenschaftliche Dissertationen zu religiösen Fragen in der Region Wolhynien im 20. Jahrhundert

Schlüsselwörter

Polen im Osten, UdSSR, römisch-katholische Kirche, Polnische Autokephale Orthodoxe Kirche, Wolhynien, Religion

Zusammenfassung

Der Text ist der inhaltlichen Analyse zweier Dissertationen gewidmet, die 2024 an der Nationalen Universität von Wolhynien, von Lesia Ukrainerin, in Lutsk verteidigt wurden. Beide Werke befassen sich mit religiösen Fragen in Bezug auf das Land Wolhynien. Ihre Autoren untersuchten die Geschichte der Tätigkeit der orthodoxen Kirche in der Zwischenkriegszeit und die seelsorgerische Aktivität von römisch-katholischen Priestern zwischen 1939 und 1991. Die in diesem Beitrag vorgenommene inhaltliche Analyse der beiden Dissertationen sowie der Zugang zu deren vollständigem Inhalt über Internetressourcen soll es polnischen Historikern, die sich mit der Geschichte Wolhyniens im 20. Jahrhundert befassen, ermöglichen, sich mit den neuesten Erkenntnissen ukrainischer Forscher auf dem genannten Gebiet vertraut zu machen.

Обзор современных украинских научных трудов по теме религиозных отношений на Волыни в 20 веке

Ключевые слова

Поляки на Востоке, СССР, Римско-католическая церковь, Польская автокефальная православная церковь, Волынь, религия

Резюме

Текст статьи содержит анализ двух научных диссертаций, защищенных в 2024 году в Волынском национальном университете имени Леси Украинки в Луцке. Оба труда посвящены вопросам религиозных отношений на волынской земле. Авторы диссертаций описали историю деятельности православной церкви в межвоенный период, а также деятельности римско-католических священников в период с 1939 по 1991 г. Анализ содержания двух диссертаций, представленный в данной статье, а также указание онлайн-ресурсов, где можно получить доступ к полному тексту научных трудов, призваны предоставить польским историкам, занимающимся историей Волыни в 20 в., возможность ознакомиться с новейшими исследованиями украинских ученых в данной области.